

RYSZARD MANTEUFFEL

Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych SGGW

ROLA TECHNIKI W WYKONANIU PLANU 5-LETNIEGO W ROLNICTWIE I LEŚNICTWIE*

Zadania najbliższego planu 5-letniego w rolnictwie określone są wielkością produkcji, jaka ma zostać osiągnięta. Produkcja ta ma na celu zapewnienie wyżywienia ludności kraju, zwiększenia eksportu artykułów rolniczych i ograniczenie do minimum ich importu.

Nie mniej ważnym zadaniem jest podnoszenie zamożności wszystkich pracowników rolnictwa oraz podnoszenie poziomu kultury duchowej i materialnej ludności wiejskiej. Jest to możliwe jedynie poprzez zwiększenie wydajności pracy ludności zatrudnionej w rolnictwie.

Wydajność pracy w rolnictwie jest w Polsce w chwili obecnej bardzo niska w stosunku do wydajności pracy w przemyśle.

Tabela 1

Wydajność pracy w przemyśle i rolnictwie w Polsce w r. 1958 (w cenach bieżących)

Wyszczególnienie	Przemysł	Rolnictwo
Produkcja globalna mld zł	314 379	183 441
Liczba zatrudnionych w tys.	2 929	7 100
Wydajność pracy na jednego zatrudnionego w zł	107 333	25 837

W roku 1958 wydajność pracy w rolnictwie była zatem z górą 4-krotnie niższa niż w przemyśle. Wydajność pracy w przemyśle jest i będzie zawsze wyższa ze względu na większy udział pracy uprzedmiotowionej w nakładach pracy. Rozpiętość ta nie musi jednak być aż tak duża i może być zmniejszona przez zwiększenie udziału pracy uprzedmiotowionej w rolnictwie. Inaczej mówiąc, jedną z głównych dróg zwiększenia wydajności pracy w rolnictwie jest zwiększenie technizacji rolnictwa. Że jest to właściwa droga, wskazują porównania z krajami położonymi w zbliżonych warunkach przyrodniczych, w których rolnictwo znajduje się na wysokim poziomie technicznym i nie jest rozdrobnione.

Jak więc wynika z liczb podanych w tabeli 2, wydajność pracy w rol-

* Artykuł oparty na referacie Sekcji XIV przemysł a rolnictwo IV Kongresu Techników Polskich.

nictwie w Wielkiej Brytanii była 5,7, a w Szwecji 3,7 razy większa niż w Polsce.

Oplacalne zastosowanie owej wysokiej techniki, a zwłaszcza mechanizacji, w produkcji rolniczej jest możliwe jedynie w warunkach dużego gospodarstwa. Tendencja stałego

Tabela 2

Wydajność pracy w rolnictwie w 1956 r. w oparciu o produkcję globalną netto (w jedn. zoosowych w roku na 1 zatrudnionego)

Kraj	Jednostki zoosowe
Polska	38
Wielka Brytania	217
Dania	202
Szwecja	142

zwiększania gospodarstw jest powszechna w całym świecie, zarówno w krajach kapitalistycznych, jak i socjalistycznych. Jest to możliwe albo poprzez tworzenie dużych gospodarstw typu kapitalistycznego, albo typu socjalistycznego. Wybor jednego z tych dwóch typów zależy od ustroju gospodarczo-społecznego państwa. Ponieważ Polska wybrała ustrój socjalistyczny, więc kierunkiem rozwojowym rolnictwa naszego

kraju musi być tworzenie dużych, wysoce ztechnizowanych socjalistycznych przedsiębiorstw rolniczych, państwowych lub spółdzielczych, w których charakter pracy zbliżałby się coraz bardziej do charakteru pracy w przemyśle.

Ten kierunek możemy już rozwijać w gospodarstwach państwowych, które muszą jednak dążyć do osiągnięcia wyższego niż dzisiaj poziomu produkcji i wydajności pracy przez ulepszenie organizacji pracy i przez podnoszenie poziomu technizacji produkcji; jest to związane z rozsądną specjalizacją i kooperacją między gospodarstwami rolnymi oraz między rolnictwem a zakładami przemysłu przetwórczego, przemysłu produkującego środki produkcji dla rolników i handlu, kooperacji, która jest nierozdzielalnym elementem specjalizacji.

W zakresie gospodarstw chłopskich rozszerzenie bazy stosowania środków technicznych prowadzi poprzez ruch kółek rolniczych i szeroko pojętą spółdzielczość rolniczą.

Wskaźnikami pomocniczymi dla produkcji roślinnej są plony z ha, dla produkcji zwierzęcej wielkość pogłowia zwierząt gospodarskich. Zadania rolnictwa w planie 5-letnim scharakteryzujemy kilkoma podstawowymi wskaźnikami, podając wielkość tych samych wskaźników (plan i wykonanie) dla dwóch poprzednich planów wieloletnich.

Ogólny planowany wzrost produkcji globalnej rolnictwa w roku 1965, w stosunku do produkcji uzyskanej w 1960 r. wynosi 22,0%, a więc rocznie wzrost o 4,1% w stosunku do roku poprzedniego. Ponieważ w poprzednim planie 5-letnim (1956—1960) uzyskany wzrost produkcji wyniósł 20,5%, oznacza to, że obecny plan 5-letni jest planem napiętym,

Tabela 3

Podstawowe wskaźniki produkcyjne w odniesieniu do rolnictwa dla 3 kolejnych planów wieloletnich

Wskaźniki	Plan 6-letni (1949—1955)		I. Plan 5-letni (1956—1960)		II. Plan 5-letni		w %	
	plan	wykon.	plan	wykon.	1961 r.	1965 r.	1960	
							1960	1965
Produkcja globalna w mln zł (w cenach porównywalnych 1960 r).	12 473	169 839	200 605	204 502	213 356	249 591	120,5	122,0
Zbiory zbóż w tys. ton	13,3	13 294	13 670	14 750	14 950	15 560	118,6	105,5
Plon zbóż q/ha	35 100	27 021	37 320	37 320	37 800	41 850	112,6	108,7
Zbiory ziemniaków w tys. ton	133	100	135	131	136	155	139,5	110,8
Plon ziemniaków q/ha	9 757	9 615	11 870	11 830	12 300	15 250	131,0	118,3
Produkcja mleka w mln lit.	8 090	7 912	8 400	8 697	9 000	10 500	123,1	129,0
Pogłowie bydła w tys. sztuk	1 675	1 675	2 250	2 177	2 350	2 855	109,9	120,8
Produkcja żywca ogółem tys. ton	317	331	507	498	530	670	129,9	131,0
w tym: żywca wołowego tys. ton	1 202	1 183	1 530	1 473	1 615	1 975	150,4	134,5
„ wieprz. „ „	10 570	10 888	11 600	12 618	13 000	15 000	124,5	133,9
Pogłowie trzody w tys. szt.	2 321	2 321	3 200	3 000	3 124	3 900	116,2	118,8
Zbiór warzyw w tys. ton	151,7	150,1	150,1	169,1	.	169,1	129,3	130,0
Plon warzyw q/ha	299 ²	882	800 ¹	800 ¹	.	1 174	99,3 ⁵	112,4 ⁶
Zbiór owoców w tys. ton	7,5 ²	14,9	14,9	.	.	17,6	268,0 ²	147,0
Plon owoców kg/drzewo	15,924 ⁷	17 049 ⁷	.	17 049 ⁷	.	15 800 ⁷	198,5 ⁵	118,2 ⁶
Pozysskanie surowca drzewnego w lasach państw. m ³	107,1 ⁷	92,7 ⁷
Obszar zalesień w kraju (razem z lasami) tys. ha	158,3 ⁷	158,2 ⁷	.	158,2 ⁷	.	175 000 ⁷	100,0 ⁷	110,4 ⁷

1 w przybliżeniu

2 rok przemienne urodzaju

3 wykonanie do wykonania

4 plan do wykonania

5 plan do wykonania

6 plan do planu

7 średnio na rok w planie wieloletnim

biorąc pod uwagę m. in. fakt, że przy wyższym wyjściowym poziomie produkcji otrzymanie podobnego procentowego wzrostu produkcji jest trudniejsze, o ile nie nastąpi zasadnicza zmiana ilościowa oraz jakościowa w zakresie sił wytwórczych. Na ogół wskaźniki planu produkcji są napięte ze względu na istniejące warunki społeczno-gospodarcze, zwłaszcza na duży stopień rozdrobnienia gospodarstw, ale jednocześnie realne. Można by je nazwać spokojnymi lub rozważnymi, ponieważ uzasadnione są dotychczasowym przebiegiem produkcji w latach ubiegłych oraz poparte konkretnymi względami w postaci przewidzianych planem środków produkcji zarówno trwałych, jak i obrotowych.

W zakresie szczegółowych zadań najtrudniejszymi wydają się zadania planu co do wzrostu pogłowia bydła (a co zatem idzie wzrostu produkcji mleka) oraz co do wzrostu plonów ziemniaków.

Rolę rozwoju rolnictwa i leśnictwa w całokształcie gospodarki narodowej zobrazujemy trzema wskaźnikami, a mianowicie: stosunkiem wysokości produkcji globalnej rolnictwa (łącznie z leśnictwem) do produkcji globalnej przemysłu, procentowym udziałem tych dwóch działów w dochodzie narodowym kraju, wreszcie wielkością produkcji globalnej rolnictwa na jednego zatrudnionego w rolnictwie, a więc wydajnością pracy w rolnictwie.

Tabela 4

Wielkość produkcji globalnej rolnictwa oraz przemysłu (w cenach porównywalnych 1960 r.). Produkcja globalna w mld zł

Rok	Rolnictwo	Przemysł	% $\frac{\text{rolnictwo}}{\text{przemysł}}$
1956	182,5	318,2	57,2
1957	190,0	348,5	54,5
1958	196,3	384,0	51,0
1959	193,2	419,5	46,0
1960	204,5	511,3	40,0
Plan 1961	213,4	547,4	39,0
1965	249,6	769,2	32,4

Wielkość produkcji globalnej obydwu działów gospodarki narodowej stale wzrasta. Jednak produkcja przemysłowa rośnie szybciej od rolniczej, stąd stosunek produkcji przemysłowej do rolniczej spada systematycznie i w 1965 r. ma wynieść 32,4%, podczas gdy w 1956 r. produkcja rolnicza wynosiła jeszcze 57,2% produkcji globalnej przemysłu. Dysproporcja ta nie wynika z jakiejś winy, którą w tym ponosi rolnictwo. Jest to normalny bieg wypadków, wynikający z jednej strony z różnego charakteru produkcji rolniczej i przemysłowej i mimo wszystko z różnego poziomu techniki, z drugiej strony z ograniczonych potrzeb żywnościowych człowieka, a z nieograniczonych innych jego potrzeb.

Tabela 5

Wielkość dochodu narodowego uzyskanego w rolnictwie i leśnictwie oraz procentowy udział tych działów w ogólnym dochodzie narodowym kraju

W cenach bieżących					W cenach porównywalnych 1958 r.			
rolnictwo			leśnictwo		rolnictwo		leśnictwo	
rok	mld zł	% doch. narod.	mld zł	% doch. narod.	mld zł	% doch. narod.	mld zł	% doch. narod.
1956	70,6	27,5	2,6	1,0	72,8	25,2	11,4	4,1
1957	78,5	26,3	10,7	3,6	76,0	25,0	10,9	3,6
1958	79,2	24,7	10,4	3,2	79,2	24,7	10,6	3,2
1959	80,0	23,1	8,5	2,6	76,0	22,4	8,7	2,6
1960	83,4	22,5	9,6	2,6

Plan

1965	103,1	19,5	8,5	1,6
------	-------	------	-----	-----	---	---	---	---

Bezwzględna wysokość dochodu narodowego z rolnictwa wzrasta z roku na rok i w 1956 r. przekraczała 25%. Ponieważ jednak produkcja globalna, jak również i produkcja czysta, w przemyśle rosła szybciej niż w rolnictwie, udział rolnictwa w dochodzie narodowym stopniowo spada i w 1965 r. wyniesie około 20%.

Wysokość dochodu narodowego z leśnictwa w planach 5-letnich I i II stopniowo maleje, ponieważ mierzy się ona nie wielkością przyrostu drewna, a wielkością wyrębu, który jest w tym czasie ograniczony dla doprowadzenia zapasu drewna w lasach, wyniszczonych rabunkową gospodarką wojenną okupanta, do racjonalnych rozmiarów. Procentowy udział leśnictwa w ogólnym dochodzie narodowym spada wobec tego jeszcze silniej i dochodzi w 1965 r. do niepełnych 2%.

Tabela 6

Wydajność pracy w rolnictwie. (Razem produkcja globalna w cenach porównywalnych 1960 r. na jednego zatrudnionego)

Rok	Produkcja globalna na jednego zatrudnionego w roku
1950	22,6
1955	24,2
1956	26,0
1960	28,6
Plan	
1961	30,5
1965	34,4

Wreszcie podajemy wydajność pracy w rolnictwie, przeliczając produkcję globalną w roku według cen porównywalnych 1960 r. na jednego

zatrudnionego w rolnictwie. Oparliśmy się na przyjmowanej powszechnie tezie, że liczba zatrudnionych w rolnictwie jest niezmienna w okresie 15 lat (1950—1965) i wynosi 7 016 tys. osób.

W okresie dziesięciolecia 1950—1960 wydajność pracy wzrosła o 26,5%, w czasie obecnego (II) planu pięcioletniego ma wzrosnąć o 20%.

1. Ocena stopnia rozwoju techniki w rolnictwie i leśnictwie w oparciu o wskaźniki techniczno-ekonomiczne, w porównaniu z rozwojem techniki w rolnictwie i leśnictwie krajów przodujących

Oceny tej dokonamy w dwojaki sposób: przedstawimy w oparciu o podstawowe wskaźniki rozwój technizacji rolnictwa w Polsce i porównamy go w oparciu o kilka podstawowych wskaźników dla roku 1958 z poziomem technizacji rolnictwa w niektórych przodujących krajach świata.

Wybraliśmy kraje, które z powodu bliskości, podobieństwa warunków, lub wreszcie z powodu wysokiego poziomu technizacji rolnictwa interesują rolników polskich.

Szczegółowe liczby mówiące o postępie technicznym w rolnictwie w okresie 10-lecia (1950—1960) podaje tabela 7. Ograniczymy się do podania najbardziej charakterystycznych wskaźników: liczba ciągników wzrosła w tym okresie o 138%, ilość nawozów sztucznych (NPK) o 108%, o tyleż procent wzrósł stopień elektryfikacji wsi, stopień mechanizacji wywózki drewna z lasów państwowych wzrósł o 250%.

Dane zawarte w tabeli 8 wskazują na to, że Polska pozostaje pod względem postępu technicznego w rolnictwie bardzo w tyle za krajami przodującymi. Jedynie w zakresie zużycia środków chemicznych do ochrony roślin dotrzymuje ona pozornie kroku innym krajom. Ponieważ jednak dane w stosunku do większości uwzględnionych krajów są niepełne, ocena ta nie jest dostatecznie miarodajna.

IV Plenum KC PZPR stworzyło klimat i warunki do szybkiego postępu techniki w gospodarce narodowej naszego kraju. Natomiast II i V Plenum, jako poświęcone w szczególności sprawom rozwoju produkcji rolniczej oraz rozwoju techniki w rolnictwie, stanowią zwrotny punkt w historii technizacji rolnictwa polskiego, w szczególności zaś jego mechanizacji. Uchwały tych Plenów nakładają jednak jednocześnie bardzo poważne obowiązki zarówno na przemysł, jak i na rolnictwo. Powodzenie planu rozwoju technizacji rolnictwa zależy w dużym stopniu od harmonijnej współpracy między tymi dwoma działami gospodarki narodowej. Należy też bardzo pozytywnie ocenić powołanie do życia Funduszu Rozwoju Rolnictwa, którego dodatni wpływ na organizację gospodarki rolniczej w kraju daje się już dzisiaj stwierdzić.

Tabela 7

Wskaźniki postępu technicznego w rolnictwie polskim za okres lat 1950—1960

Wyszczególnienie	1950 r. stan lub zużycie	1951—55 dostar- czono lub wy- konano	1955 r. stan lub zużycie	1956—60 dostar- czono lub wy- konano	1960 r. stan lub zużycie
Mechanizacja					
Ciągniki fizyczne w tys. szt.	28,4	33,1	48,3	32,4	64,7
Kombajny zbożowe „ „	0,08	2,08	2,10	1,60	3,68
Dojarki elektryczne „ „	—	0,06	0,06	0,20	0,26
Silosokombajny „ „	—	—	—	1,61	1,61
Motory elektryczne „ „	158,5	11,9	158,6	104,9	220,0
Elektryfikacja					
Liczba zelektryfikowanych					
a) gospod. chłopsk. z członkami spółdz. produkc. w tys.	1 532,5	215,4	1 747,9	431,0	2 090,5
b) spółdz. prod. w tys.	.	1,82	5,66	0,61	1,15
c) gosp. państw. w tys.	2,21	1,45	4,61	1,47	8,41
% zelektryfik. obiektów rolnych	30,0	—	38,3	—	62,4
Melioracje na:					
użytkach zielonych nowe tys. ha	.	184,0	—	310,0	.
„ renowacje „ „ „	.	361,6	—	—	.
gruntów ornych „ „ „	.	185,6	—	282,0	.
„ renowacje „ „	.	145,3	—	—	.
Deszczownie ha	.	—	—	200	.
Nawozy sztuczne					
w czystym składniku					
NPK razem w tys. ton	362,5	2 250,2	543,9	3 192,4	751,1
N „ „	93,6	563,4	137,7	1 035,3	252,4
P ₂ O ₅ „ „	102,6	597,2	145,8	800,2	181,0
K ₂ O „ „	166,2	1 089,6	260,4	1 356,9	317,7
Wapno nawoz. „ „	196,5	1 673,4	438,0	2 292,9	394,8
Środki chemiczne					
Owadobójcze tys. ton	.	53,75	21,01	122,70	54,74
Chwastobójcze „ „	.	.	0,04	1,48	0,55
Grzybobójcze „ „	.	13,71	0,59	4,19	1,85
Lecznictwo weterynaryjne					
Leczenie	252	15	237	32	269
Przychodnie	186	108	294	189	483
Punkty	310	613	923	25	948
Inseminacja zwierząt					
Zakład unasiwienia zwierząt	—	33	33	20	53
Punkty inseminacyjne	—	760	760	4 850	5 618
Mechanizacja wywózki	19,0	—	36,3	—	66,8

Tabela 8
Porównanie niektórych wskaźników postępu technicznego w rolnictwie i leśnictwie Polski oraz niektórych krajów produkujących na podstawie rocznika FAO 1960 r. i innych materiałów

K r a j	Ciagników fiz. szt. ⁴	Na 100 ha gruntów ornych			Nawozów sztucznych w czystym składniku kg na ha gruntów ornych			Łącznie	Zużycie energii elektr. w roln. KWh na 1 ha uż. roln. teren. zelektr.	Powierzchnia pod szkłem m ² na 100 ha gruntów ornych ³	% prze-robu przemysł. drewna na celulozę, ściery i płyty pilśn.
		Kombajn zboż. sztuk	Dojarek sztuk	Środków chem. do pielęgn. roślin kg ¹	N	P ₂ O ₅	K ₂ O				
Polska	0,37	0,023	0,0012	142	12,2	9,2	14,2	35,6	30	28	13,0
Belgia	3,72	0,190	2,680	—	89,0	119,0	144,0	352,0	—	760	—
CSRS	1,15	0,090	•	222	16,9	20,8	40,0	77,7	55	•	22,8
Dania	3,08	0,150	4,840	•	35,3	36,8	57,6	129,7	•	126	•
Francja	2,60	0,176	0,510	•	22,7	33,5	31,9	88,1	•	9	•
Holandia	6,44	0,203	1,210	•	57,0	30,0	41,5	128,5	•	3130	•
Jugosławia	0,32	•	•	•	7,0	6,9	6,0	89,9	•	•	•
Kanada	1,11	0,340	0,420	73	1,4 ⁵	3,1 ⁵	1,9 ⁵	6,4 ⁵	•	•	•
NRD	0,82	0,079	0,011	•	43,5	35,7	95,7	174,9	105	148	31,7
NRF	8,02	0,340	1,900	112	65,3	67,2	112,0	244,5	•	•	32,9
Szwecja	3,87	0,572	3,600	163	23,2	27,2	23,2	73,6	•	134	57,8
W. Brytania	6,11	0,610	4,240	•	44,5	50,2	50,2	144,8	•	267	•
USA	2,52	0,55	0,380	44	10,9	11,4	9,1	31,4	460	11	•
ZSRR ²	0,50	0,25	0,013	40	•	27,7	9,0	•	90	5	•

¹ dla niektórych krajów dane nie pełne (Rocznik FAO 1960).

² dane na obszar zasiewów.

³ dane z różnych lat, głównie z r. 1954.

⁴ ze względu na brak danych (w statystykach) mówiących o przeli czeniu ciągników fizycznych na ciągniki przeliczeniowe (15 KM) liczby te nie dadzą się w pełni porównywać. W krajach kapitalistycznych, zwłaszcza Europy, przeważają ciągniki o małej mocy, w tym dużo ogrodniczych. W krajach socjalistycznych zaś ciągniki o dużej lub b. dużej mocy.

⁵ Dane wzbudzają wątpliwości.

W okresie dwóch lat poprzedzających II plan 5-letni dały się zauważyć różne dysproporcje, zwłaszcza między zapotrzebowaniem na maszyny i narzędzia rolnicze, a asortymentem przekazywanym przez przemysł rolnictwu. Tak np. pierwotny zestaw maszyn dla kółek rolniczych okazał się nieprzydatny i życie samo go skorygowało, nie bez pewnych zakłóceń na rynku. W latach 1959 i 1960 dał się zauważyć ostry brak części zamiennych, który dotychczas nie został jeszcze w pełni zlikwidowany. Należy przypuszczać, że brak części nie zostanie całkowicie zlikwidowany jeszcze w 1961 r., choć przemysł robi bardzo poważne wysiłki, aby sytuację zmienić. Zapewne znaczną część winy ponosi aparat handlowy na skutek niewłaściwej dystrybucji tych części.

Należy się liczyć z brakiem niektórych maszyn (np. ciężkiej aparatury dla ochrony roślin, roztrząsaczy do obornika, niektórych typów młocarni i czyszczalni do zbóż, maszyn do sprzętu ziemniaków i in.) jeszcze w roku 1961.

Na ogół jednak należy sytuację obecną ocenić pozytywnie. Wszystko przemawia za tym, że pod względem ilości, jakości i dostosowania do potrzeb z zakresu mechanizacji rolnictwa znajdujemy się na krzywej, wstępującej dość stromo. Od rolnictwa należałoby, między innymi, oczekiwać opracowania i przekazania przemysłowi założeń agro- i zootechnicznych oraz organizacyjno-ekonomicznych dla potrzeb konstrukcji nowych modeli maszyn rolniczych. Chodzi też o systematyczne wymienianie planów perspektywicznych rozwoju techniki między rolnictwem a poszczególnymi przemysłami, aby zamówienia nie przychodziły do przemysłu w ostatniej chwili.

2. Charakterystyka podstawowych kierunków nowego 5-letniego (1961—1965) planu rozwoju techniki w rolnictwie i leśnictwie

Założenia produkcyjne, postawione w planie 5-letnim, mogą być wykonane pod warunkiem znacznego podniesienia poziomu sił wytwórczych, wyrażającego się: 1) podniesieniem kwalifikacji producentów rolnych, usprawnieniem organizacji rolnictwa, usprawnieniem techniki i organizacji poszczególnych procesów produkcyjnych; 2) zwiększeniem ilości i jakości środków produkcji. W rozdziale tym zajmujemy się drugą stroną zagadnienia, a więc scharakteryzowaniem, w oparciu o niewielką ilość wskaźników, pięcioletniego planu rozwoju techniki w rolnictwie i w leśnictwie.

Grupy wskaźników, które tu podajemy są następujące:

plan inwestycji w rolnictwie w ujęciu wartościowym;

plan rozwoju poszczególnych zabiegów agro- i zootechnicznych;

niektóre wskaźniki ilościowe i wartościowe, dotyczące określonych rodzajów inwestycji;

niektóre wskaźniki ilościowe i wartościowe, dotyczące zaopatrzenia w określone środki obrotowe.

Tabela 9

Nakłady inwestycyjne w rolnictwie ogółem (w cenach 1960 r. w mln złotych)

Wyszczególnienie	1960	1961	1965	1956—	1961—	%
	p. w.	plan		—1960	—1965	1961—65 1956—60
Ogółem:	15 195	17 238	29 994	65 637	115 832	176,2
w tym: mechanizacja	4 710	5 606	8 928	18 400	35 846	193,3
budownictwo	7 585	8 277	14 925	35 700	57 131	161,2
melioracje	1 680	2 083	4 902	5 855	17 039	130,1
elektryfikacja	734	738	961	3 175	4 249	134,1
pozostałe	486	444	278	2 507	1 567	63,4
Z tego przypada na:						
PGR (podległe Woj. Zjedn.)	2 333	2 555	3 016	12 250	13 849	113,1
Oświatę rolniczą	131	137	264	625	938	157,4
Środki własne chłopów	7 962	7 793	14 008	34 059	53 213	156,4
FRR (z różnicy cen obowiązkowych dostaw)	1 038	2 172	4 652	1 191	16 292	1370,0
Nakłady inwestycyjne pośrednio związane z rolnictwem (w cenach 1959 r. w mln. zł):						
Na rozwój przem. maszyn roln.	—	.		—	3 000	—
Na „ „ nawozów sztucznych	—	.		—	9 000	—
Na „ „ środków chemicznych	—	.		—	450	—
Na „ „ mater. drenarskich						

Większość materiałów przeznaczonych w planie na budownictwo zostanie pokryta ze środków własnych chłopów. Największe nakłady środków państwowych zostaną zatem poniesione na rozwój mechanizacji (więcej o 93,3%) oraz na rozwój melioracji (więcej o 30,1%). Te dwa kierunki inwestowania są może kierunkami podstawowymi i od nich zależy powodzenie planu. Przewidziany jest w tym zakresie szeroki plan kształcenia fachowców. W dziedzinie mechanizacji w zakresie szkolnictwa wyższego powołano specjalizację na Wydziałach Rolniczych WSR, w dziedzinie melioracji rozbudowywane są Wydziały Melioracji Wodnych na 3 uczelniach rolniczych.

Plan postępu technicznego w rolnictwie przewiduje duży plan nasien-ny i bardzo duży plan chemizacji rolnictwa. W tabeli 10 przejawia się on dużym wzrostem zabiegów w zakresie ochrony roślin. Przewiduje się też zarówno w produkcji rolnej i ogrodniczej, jak i w leśnictwie, znaczne zwiększenie stopnia mechanizacji siły pociągowej oraz mechanizacji prac.

W hodowli planuje się duży wzrost postępu w zakresie zabiegów hodowlanych.

Tabela 10

Plan rozwoju poszczególnych postępowych zabiegów agro- i zootechnicznych
w planie 5-letnim (1961—1965)

Wyszczególnienie	Jedn.	1960	1961	1965	%	%
					1965	1965
					60	61
Coroczne odnawianie nasion ¹ :						
4 zbóż	% obsiewu	18,0	22,0	25,0	139,0	113,5
ziemniaków	„	6,0	8,0	25,0	423,0	313,0
Pełna ochrona roślin	„	.	37,0	70,0	.	255,0
Opryskiwanie drzew owocowych	mln szt.	8,0	11,0	30,0	375,0	213,0
Zmechanizowanie prac polowych na różnym poziomie automatyzacji						
siew zbóż	% obszaru	78,0	.	97,0	124,5	.
sprzęt zbóż	„	50,0	.	77,0	154,0	.
„ ziemniaków	„	88,0	.	98,0	111,5	.
zbiór buraków cukrowych	„	45,0	.	85,0	188,5	.
Stopień zmechanizowania siły pociągowej przy pracach roln.	„	12,0	.	23,0	191,5	.
Stopień mechanizacji pozyskiwania drewna w lasach państw.	„	40,0	.	90,0	222,5	.
Stopień mechanizacji transportu drewna w lasach państw.	„	66,8	.	78,0	117,0	.
Rozmiary przerobu drewna na wyższym poziomie technizacji:						
Celuloza, ściery, papier, tektura	w tys. ton	1 089,2	.	1 406,3	129,1	.
płyty pilśniowe	„	104,0	.	210,0	201,9	.
płyty wiórowe	tys. m ³	30,0	.	179,0	596,7	.
Sztuczne unasiwienie krów	% pogłowia	20,8	28,3	60,6	291,0	214,5
Sztuczne lęgi drobiu	mln sztuk	38,2	41,0	79,0	206,5	193,0

Wszystkie wskaźniki wskazują na bardzo poważny wzrost środków trwałych w rolnictwie oraz wzrost zaopatrzenia w te środki rolnictwa w okresie 5-letnim. W niektórych pozycjach, jak np. kombajny ziemniaczane, opylacze ciągnikowe, dojarki i deszczownie — można mówić prawie o zerowym punkcie wyjściowym.

Zaopatrzenie rolnictwa w środki obrotowe wzrasta w okresie planu 5-letniego również znacznie. W zakresie środków chemicznych dla ochrony roślin oraz większości nawozów sztucznych tempo wzrostu przekracza 50%, przy wapnie dochodzi do 200%. Niezależnie od tego wzrostu ilości

¹ Liczby teoretyczne wynikające z rachunku możliwości. W rzeczywistości znacznie mniej na skutek niedostatecznie skutecznego dotychczasowego systemu rozprzeczania nasion kwalifikowanych (elit, wyższych odsiewów) wśród chłopów.

Tabela 11

Wskaźniki ilościowe i wartościowe, dotyczące niektórych środków trwałych świadczących o postępie technicznym (w planie 5-letnim 1961—1965)

Wyszczególnienie	Jedn.	1960	1961	1965	% 1965		w 5-leciu 61—65
					1960	1961	
Liczba ciągników kołowych produkowanych rocznie	szt.	7 900	.	25 000	316,0	.	.
Liczyby posiadanych maszyn:							
Kombajny zbożowe	„	3 680	.	13 000	362,0	.	.
Kopaczki ciągnikowe	„	11 000	.	48 000	426,0	.	.
Kombajny ziemniaczane	„	3	.	2 600	∞	.	.
Wrywacze do buraków konne	„	15 000	.	19 000	126,5	.	.
Wyorywacze do buraków ciągnikowe	„	10 000	.	27 000	270,0	.	.
Kombajny buraczane	„	150	.	1 800	1 200,0	.	.
Dojarki	„	260	.	4 900	∞	.	.
Opylacze konne i ciągnikowe	„	2 500	5 700	30 000	∞	527,0	.
Opryskiwacze ciągnikowe konne	„	50	1 900	11 800	∞	620,0	.
„ motorowe	„	2 320	4 100	4 600	198,0	112,0	.
Leśne piły mechaniczne	.	.	.	3 000	.	.	.
Wartość produkowanych maszyn i urządzeń w cenach zbytu	mld zł	2,1	.	4,0	190,5	.	.
Nakłady inwestycyjne w POM w cenach 1960 r.	mln zł	247,0	.	888,9	364,0	.	3 385,9
w tym budownictwo	„ „	126,0	.	429,9	341,0	.	1 750,6
Przechowalnie na owoce pojemność	tys. t.	35	45	105	300,0	233,0	.
Powierzchnia szklarni	tys. m ²	1 832	2 190	2 757	150,5	126,0	.
Deszczownie w ogrodnictwie	tys. ha	0,2	.	20,0	∞	.	.
Liczba elektryfikowanych ośrodków wiejskich w roku	ośr.	1 853	1 820	2 185	118,0	120,0	10 120
Melioracje:							
grunty orne	tys. ha	1 400
użytki zielone	„ „	975
nawodnienie ściekami	„ „	23
Liczba zakładów leczniczych dla zwierząt	obj.	1 670	1 730	1 860	115,0	107,5	.
Zakłady sztucznego unasienienia	„	53	56	73	138,0	130,0	.
Zakłady sztucznego unasienienia	„	5 500	6 000	8 000	145,0	133,0	.

Tabela 12

Wskaźniki ilościowe i wartościowe dotyczące zaopatrzenia rolnictwa w niektóre środki obrotowe w planie 5-letnim (1961—1965)

Wyszczególnienie	Jedn.	1960	1961	1965	%		w 5-le- ciu 1961— —1965
					1965 1960	1965 1961	
Środków chemicznych (chwasto- grzybo- i owadobójczych)	tys. t.	59,2	72,6	110,7	183,0	152,0	.
Nawozy sztuczne w czystym składniku (NPK) ogółem	„	751,0	794,0	1243,0	165,0	157,0	4858
N	„	252,0	273,0	433,0	172,0	157,0	1682
P ₂ O ₅	„	181,0	221,0	360,0	199,0	163,0	1376
K ₂ O	„	318,0	300,0	480,0	141,0	150,0	1800
Wapno nawozowe, brutto	„	394,0	493,0	1450,0	368,0	294,0	4873
Pasze							
Mieszanki (koncentraty pasz treściwych)	ton	470,0	650,0	1500,0	318,0	230,0	5390
Antybiotyki i witaminy	„	4,7	22,0	78,0	∞	355,0	.
Mocznik w przeliczeniu na N ₂	„	0,7	4,0	20,0	∞	500,0	55
Kiszonki	„	9500	12 000	14 000	147,0	117,0	.
Ogółem pasz treściwych od państwa	„	1961	1 810	1 910	97,5	105,5	.
w tym mieszanek i koncen- tratów pasz treściwych	„	470	650	1 500	320,0	231,0	5390
Cement	„	1449	1 513	3 013	208,0	198,0	10884

tych środków w mierniku wagowym, faktyczny wzrost będzie większy z powodu znacznie większej skuteczności środków chemicznych w następnych latach. Bardzo silnie (wzrost w ostatnim roku planu dochodzi do kilkuset procent) wzrasta tempo zwiększania zaopatrzenia w pasze skoncentrowane i antybiotyki oraz witaminy. Wzrasta też o 100% zaopatrzenie rolnictwa w cement.

Ogólnie można by powiedzieć, że główne kierunki wzrostu postępu technicznego w rolnictwie w zakresie środków obrotowych to nasienictwo i wszechstronna chemizacja.

3. Podstawowe środki i warunki potrzebne do realizacji zadań stawianych w planie 5-letnim w zakresie rozwoju techniki w rolnictwie i leśnictwie

Plan produkcji rolniczej i leśnej na okres lat 1961—1965 jest według opinii specjalistów, jak już wspominaliśmy, bardzo napięty w stosunku do stanu organizacyjnego naszego rolnictwa. Należy jednak stwierdzić, że

środki techniczne, przewidziane w planie, są znacznie większe niż dostarczane rolnictwu w okresie 3 poprzednich planów wieloletnich; zwłaszcza w sektorze chłopskim. Stwarza to poważną bazę produkcyjną, a nawet pewne rezerwy produkcyjne, których wykorzystanie uzależnione jest przede wszystkim od spraw organizacyjno-społecznych. Zdajemy sobie sprawę z tego, że bez zmiany proporcji, przyjętych w zatwierdzonym planie 5-letnim, byłoby niemożliwe uzyskanie dalszego zwiększenia środków, przeznaczonych na omawiany cel, przeto można jedynie rozpatrywać warunki, które w granicach mniej więcej uchwalonych sum pozwoliłyby przy dużym wysiłku pracowników rolnictwa i leśnictwa wypełnić 5-letni plan produkcyjny.

Najważniejsze problemy techniczne w zakresie produkcji rolnej dzielimy na dziedzinę środków obrotowych i środków trwałych.

W zakresie środków obrotowych problemy te sprowadzają się do nawożenia, ze szczególnym uwzględnieniem nawozów sztucznych, środków chemicznych do niszczenia chwastów, zwalczania chorób i szkodników roślin, zagospodarowania i eksploatacji dużych kompleksów użytków zielonych, wreszcie do zaopatrzenia w pasze przemysłowe, w tym w pasze syntetyczne.

W zakresie środków trwałych główne problemy techniczne 5-lecia dotyczą budownictwa, a w szczególności budownictwa inwentarskiego i magazynów (głównie zbożowych), mechanizacji, pielęgnacji i zbioru okopowych, oraz mechanizacji produkcji zwierzęcej, budowy dróg, a w szczególności utwardzania dróg gruntowych, transportu wewnętrznego i zewnętrznego, wreszcie urządzania terenu, w szczególności komasowania gruntów oraz wydzielania terenów budowlanych na wsi.

W ogrodnictwie najważniejsze zagadnienia techniczne sprowadzają się do objęcia pełną pielęgnacją całego drzewostanu owocowego w kraju, rozszerzenie zastosowania folii plastikowej w ogrodniczych uprawach polowych oraz dalsza rozbudowa szklarni, znaczne zwiększenie stosowania deszczowni, wreszcie rozbudowa sieci przechowalni i chłodni warzyw i owoców.

W leśnictwie najważniejsze zagadnienia techniczne sprowadzają się do zwiększenia wykorzystania drewna dla gospodarki narodowej w drodze:

- a) rozszerzenia baz produkcyjnych surowca drzewnego;
- b) zwiększania wykorzystania sortymentów drewna na cele przemysłowe drogą rozszerzenia fizyko-chemicznego oraz chemicznego przerobu drewna, m. in. przez wszczęcie produkcji białkowych pasz treściwych;
- c) oszczędzania zużycia drewna przez produkcję materiałów zastępczych, właściwą konserwację i zmniejszenie marnotrawstwa w przerobie.

Przechodząc do omówienia warunków, koniecznych do wykonania zadań w zakresie rozwoju techniki w rolnictwie, zaczynamy od warunku

podstawowego, którym jest wprowadzenie w życie osiągnięć przodującej nauki i praktyki zarówno w zakresie techniki produkcji, jak i w zakresie organizacji i ekonomiki produkcji. Jedną z dróg, która wciąż jeszcze nie jest we właściwy sposób wykorzystywana i oczekuje na jakieś rozwiązanie organizacyjne, jest większa współpraca pomiędzy instytutami naukowo-badawczymi, zakładami wyższych szkół rolniczych oraz technikami rolniczymi, jak również innymi wyższymi uczelniami, związanymi z rolnictwem i praktyką. Współpraca ta nie musi odbywać się na wszystkich szczeblach wyłącznie przez bezpośrednie kontakty osobiste.

Równie ważnym zagadnieniem jest sprawa człowieka. Chodzi nam zarówno o podnoszenie poziomu fachowego i etycznego kadr pracowników inżynieryjno-technicznych, lecz także o czynienie dalszych wysiłków w kierunku rzeczywistego przechodzenia wykwalifikowanych pracowników do pracy technicznej, bezpośrednio w produkcji. Nie jest rzeczą najmniej ważną kontynuowanie wysiłków w kierunku stworzenia właściwego klimatu dla ich pracy. Koniecznością jest także podnoszenie wykształcenia technicznego zarówno nowych, jak i starszych kadr, które w okresie szkolnym lub w okresie studiów nie miały możliwości zapoznania się ze współczesnym poziomem technizacji rolnictwa. Osoby te powinny przejść przeszkolenie w zakresie znajomości nowoczesnej techniki.

Dalszą sprawą jest to, co nazwaliśmy właściwym klimatem dla techniki w rolnictwie. Chodzi więc o dalsze umacnianie na ogół pomyślnie rozwijającej się współpracy między przemysłem a rolnictwem, wzajemnego zrozumienia pomiędzy tymi dwoma działami gospodarki narodowej. Chodzi tu też o kompleksowe potraktowanie interesów rolnictwa, a więc bazy surowcowej, oraz przetwórstwa rolniczego i leśnego. Dla podniesienia jakości artykułów dostarczanych rolnictwu należałoby m. in. zaostrzyć warunki odbioru, aby nie dopuszczać do brakoróbstwa. Wreszcie, co może jest w tym najważniejsze, to stworzenie i stosowanie właściwych metod upowszechniania kultury technicznej na wsi. Wydaje się nam, że poza podstawową, wielką sprawą, jaką jest kształcenie producentów rolnych w zakresie nowoczesnej techniki stosowanej w rolnictwie, również skuteczną drogą pomagającą w osiągnięciu tego celu jest podniesienie poziomu technicznego w zakresie zaspakajania potrzeb bytowych, kulturalnych itp. na wsi (m. in. pralki, lodówki, motocykle, aparaty radiowe i telewizyjne itp.).

Następna sprawa o kapitalnym znaczeniu dla stworzenia mocnych podstaw ekonomicznych dla technizacji, a w szczególności dla mechanizacji produkcji rolniczej i budownictwa gospodarczego, to rozszerzenie bazy stosowania środków technicznych w rolnictwie, co jest u nas możliwe w okresie przejściowym poprzez uspołecznienie procesów produkcyjnych (kółka rolnicze, spółki, spółdzielnie ogólne różnego rodzaju),

poprzez specjalizację gospodarstw i kooperację między gospodarstwami oraz między rolnictwem i przemysłem przetwórczym (a więc zmniejszenie ilości produkowanych artykułów w gospodarstwie) i wreszcie przez uspołecznienie własności (spółdzielnie produkcyjne).

Kolejnym warunkiem jest konieczność dokonania w szybkim czasie planowego rozmieszczenia (rejonizacji) kierunków produkcji rolniczej w kraju, w tym tworzenie zwartych rejonów produkcji sadowniczej i warzywnej o określonym kierunku dla zaopatrzenia skupisk ludności, dla przemysłu owocowo-warzywnego i na eksport. Rejonizacja ta nie musi być na początek szczegółowa, zwłaszcza że nie będzie ona niezmienną.

Następnym z owych najważniejszych warunków jest konieczność dalszego usprawnienia handlu rolniczego, tj. szeroko pojętego aparatu zaopatrzenia i zbytu, włączając w to sprawy transportu i magazynów.

Wreszcie jako ostatni wymieniony warunek zwiększenia zaplecza technicznego i usprawnienia obsługi technicznej.

Podstawowym środkiem o charakterze ogólnym, który wpłynie niezawodnie na duży rozwój techniki w produkcji rolniczej, jest doprowadzenie do tego, aby podstawowe rodzaje inwestycji, a więc budownictwo, mechanizacja i elektryfikacja, były opłacalne dla rolnictwa. Można to osiągnąć przede wszystkim przez dostosowanie kosztu inwestycji do możliwości pokrycia (i przekroczenia) kosztu utrzymania i eksploatacji inwestycji przez zwiększony dochód gospodarstwa. Nie chodzi tu głównie i wyłącznie o żądanie zmniejszania kosztów produkcji (a więc i cen) przemysłowych artykułów budowlanych, lecz o oszczędność na ilości i rodzajach materiałów, a więc o oszczędne i racjonalne projektowanie budownictwa (nie budowanie tzw. fortec), o pełne wykorzystanie parku maszynowego przez gospodarstwo itp. W wyjątkowych przypadkach możliwy jest system pewnej pomocy państwa przez obniżenie kosztu inwestycji, lub zmniejszenie kosztu eksploatacji (np. już obniżona cena paliwa płynnego dla rolników). Z tym łączą się dwa inne środki sprzyjające jej rozwojowi: poprzez zwiększenie opłacalności technizacji. Jest to polepszenie jakości dostaw artykułów przemysłowych oraz przestrzeganie terminowości dostaw środków przemysłowych i ich kompleksowość. Gdy mowa o kompleksowości mamy na myśli dostarczanie w tym samym czasie asortymentu artykułów, koniecznych do uruchomienia lub prowadzenia produkcji w oparciu o określoną technikę.

Należy jednak podkreślić z naciskiem, że efektywność inwestycji w gospodarce chłopskiej (głównie w zakresie mechanizacji i melioracji) zależy przede wszystkim od umiejętności współdziałania między chłopami przy eksploatacji tych inwestycji.

Przechodzimy do omówienia potrzeb w zakresie poszczególnych grup środków produkcji. Zaczynamy od środków chemicznych.

Przede wszystkim wymienimy postulaty w stosunku do przemysłu nawozowego o zwiększenie produkcji nawozów, lecz bardziej skoncentrowanych, o stosowanie w miarę możliwości granulacji i o udostępnienie praktyce korzystania z nawozów płynnych. Ogrodnictwo dopomina się natomiast o produkowanie określonych mieszanek nawozowych.

Na drugim miejscu stoi produkcja środków chemicznych do walki z chorobami i szkodnikami oraz do niszczenia chwastów. Postulaty idą w kierunku zwiększenia produkcji i asortymentu tych środków. Należy zastanowić się nad słuszniejszą niż dotychczas formą organizacji usług z zakresu chemicznej walki z chorobami, szkodnikami i chwastami.

Następnie chodzi o rozwinięcie przemysłu tworzyw sztucznych, używanych bezpośrednio w produkcji, np. folii w ogrodnictwie lub rur dla deszczowni oraz tworzyw sztucznych dla potrzeb budownictwa.

Wreszcie chodzi też o rozwój przemysłu pasz syntetycznych, np. moczniaka. Jako jednego ze sposobów zwiększenia zaopatrzenia roślin w składniki pokarmowe, należy domagać się wykorzystania śmieci i ścieków miejskich do przerobu na nawozy organiczne.

Większość postulatów rolnictwa w stosunku do produkcji nowych asortymentów maszyn rolniczych już jest realizowana, a w każdym razie znana przemysłowi. Wymienimy tu tylko kilka postulatów, w zakresie których albo nie ma jeszcze zrozumienia, albo rozwiązania.

A więc maszyny typu kombajnu do sprzętu ziemniaków i buraków cukrowych oraz maszyny do sortowania, kalibrowania i czyszczenia owoców i warzyw. W leśnictwie taką ważną sprawą jest uruchomienie produkcji krajowej piły mechanicznej.

Następna bardzo ważna sprawa, ale wciąż jeszcze nie rozwiązana w sposób zadowalający, to zapewnienie odpowiedniego asortymentu, odpowiedniej ilości i jakości części zamiennych, normalizacja i typizacja tych części, wreszcie właściwa organizacja zaopatrzenia w tym zakresie. Rzeczą drobniejszą, ale też ważną, jest usprawnienie wydawnictwa instrukcji obsługi maszyn oraz katalogów części zamiennych.

Wreszcie sprawa ogromnej wagi — to kształcenie kadr pracowników mechanizacji oraz elektryfikacji, a wśród nich operatorów i mechaników specjalistycznego sprzętu mechanicznego i elektromonterów wiejskich. W chwili obecnej ilość pracowników mechanizacji rolnictwa wynosi około 75 tys. osób, zaś potrzeby są rzędu 500 tys.

W zakresie postulatów w stosunku do przemysłu hutniczego chodzi o poprawę jakości stali w maszynach i urządzeniach rolniczych oraz o zwiększenie produkcji wyrobów z żelaza dla produkcji rolniczej, w szerokim tego słowa znaczeniu.

Kompleksowa mechanizacja, jak również lepsze wykorzystanie bazy surowcowej, możliwa jest w Polsce jedynie przy gęstej sieci dróg o od-

powiedniej nawierzchni, umożliwiającej transport mechaniczny. Stąd konieczność budowy w szybkim tempie dróg (wyższej kategorii) o twardej nawierzchni oraz ulepszanie na wielką skalę nawierzchni dróg o lokalnym znaczeniu. Konieczne jest szybkie zwiększenie regularnej komunikacji towarowej i osobowej dla potrzeb wsi.

Dla potrzeb dalekiego transportu towarowego artykułów szybko psujących się konieczne jest zwiększenie form przewozu (np. wagony chłodnie), ilości przewozów i szybkości przewozu (np. szybkie pociągi towarowe) dla świeżych owoców, warzyw i ryb.

W zakresie elektryfikacji rolnictwa środki dotyczą zarówno zagadnienia elektryfikacji, jak i energetyki.

Konieczna jest rozbudowa sieci elektrycznej, dostosowanej do charakteru zabudowy wsi i form organizacyjnych produkcji rolniczej oraz budowa odpowiednich silników dla produkcji rolniczej i maszyn.

Konieczne jest też zapewnienie dostarczania energii elektrycznej dostatecznej jakości, a więc bez przerw w dostawie prądu i bez spadku napięcia, po opłacalnej cenie. Chodzi o stworzenie warunków zachęcających do pobierania energii elektrycznej, np. nocna taryfa. W wyniku tych posunięć powinien nastąpić znaczny wzrost zużycia energii przy możliwie umiarkowanym poborze mocy. Poza tym należy żądać rozszerzenia produkcji aparatów elektrycznych i grzejnych dla celów komunalno-bytowych oraz potrzeb produkcji rolniczej.

Należy domagać się opracowania układów automatyzacji (lub ich elementów) zelektryfikowanych działów gospodarki rolniczej (np. paszarni, obór, szklarni, inspektów).

Postulaty rolnictwa w stosunku do biur projektowych, opracowujących dokumentację dla budownictwa wiejskiego to: typizacja elementów budowlanych, wytwarzanych w postaci prefabrykatów w sposób możliwie przemysłowy; możliwie szerokie oparcie budownictwa o lekkie konstrukcje, wykonywane z elementów rozbieralnych; dostosowanie rozwiązań budownictwa do kierunków postępu technicznego w celu stworzenia warunków dla osiągnięcia maksymalnej wydajności pracy przy robotach budowlanych.

Jeśli chodzi o zagadnienie melioracji, konieczne jest przeprowadzenie dokładnej inwentaryzacji potrzeb melioracyjnych, zwłaszcza na gruntach ornych. Inwestycje melioracyjne powinny być programowane tylko tam, gdzie zapewniona będzie ich ciągła eksploatacja.

Zadania lecznictwa zwierząt, zwłaszcza profilaktyki, wymagają zaopatrzenia służby weterynaryjnej w coraz lepszy sprzęt, poważniejsze i skuteczniejsze środki chemiczne i biochemiczne, do produkcji których konieczne są nowoczesne i skomplikowane urządzenia.

Wielkie znaczenie dla podniesienia zdrowotności i użytkowości zwierząt ma zapewnienie dostatecznej ilości wody, odpowiedniej do pojenia.

W zakresie przemysłu rolno-przetwórczego, drzewnego i owocowo-warzywnego konieczne jest dokonywanie lokalizacji nowych zakładów w ścisłym porozumieniu z rolnictwem. Chodzi też o nieprzetwarzanie surowców, które mogą być spożyte bez utraty wartości w stanie surowym. Decydując się na specjalizację przemysłu rolno-przetwórczego, należy jednak tam, gdzie istnieją rezerwy i różny asortyment surowca, budować takie zakłady, które by mogły, przerabiając go na różne przetwory, nie dopuścić do jego marnowania.

Dla leśnictwa ważny jest problem rozwinięcia przemysłów nastawionych na przerób surowca gorszej jakości i odpadów drzewnych.

Konieczna jest taka organizacja procesów przetwórczych, aby rolnictwo otrzymało z powrotem składniki pastewne odpadków przemysłowych.

W stosunku do różnych rodzajów zakładów przemysłowych należy w sposób rygorystyczny wymagać oczyszczania szkodliwych ścieków, zanieczyszczających wody bieżące w kraju.

Zgadzamy się z poglądem formułowanym już niejednokrotnie w różnych środowiskach, że dla uzyskania specjalistów o dobrej jakości niezbędne jest wprowadzenie praktyk przed studiami akademickimi w zakresie rolnictwa, ogrodnictwa i leśnictwa. Od techników obsługujących rolnictwo, w szerokim tego słowa znaczeniu, powinno się wymagać znajomości z zakresu technologii rolniczej (agro- i zootechniki, ogrodnictwa i leśnictwa). Wreszcie należy domagać się wprowadzenia ochrony zawodu rolniczego, podobnie jak to ma miejsce z innymi zawodami. Sprawę tę należy łączyć z zapewnieniem właściwego klimatu pracy inżyniera i technika rolnego w produkcji.

Zdajemy sobie sprawę z tego, że poziom i proporcje cen artykułów przemysłowych są wynikiem konkretnego stanu rozwoju gospodarczego kraju, poszczególnych działów i gałęzi gospodarki narodowej, a nawet poszczególnych grup przedsiębiorstw. Stwierdzamy jednak, że pomimo szeregu korekt, dokonanych w ostatnich latach, istnieje jeszcze dysproporcja między cenami niektórych artykułów przemysłowych i rolniczych. Stwarza to w wielu wypadkach ucieczkę od podnoszenia poziomu techniki produkcji w rolnictwie, a jednocześnie powoduje przechwytywanie dochodu narodowego, powstałego w sferze produkcji rolniczej przez poszczególne gałęzie przemysłu. Należałoby dołożyć jeszcze więcej starań, aby dysproporcje te, w miarę umacniania się gałęzi przemysłu współpracującego z rolnictwem, były stopniowo likwidowane.

Proponujemy zwiększenie propagandy w zakresie stosowania nowych środków, urządzeń itp. w produkcji rolniczej.

Jako przykład podajemy potrzebę zwiększenia propagandy preparatów z zakresu ochrony roślin i niszczenia chwastów przez wydawanie popularnych katalogów z cenami, bruszur instruujących, plakatów i ulotek.

Konieczne jest ulepszenie bieżącej informacji technicznej w zakresie środków przemysłowych dostarczanych rolnictwu (maszyny, nawozy, chemikalia, pasze, aparaty elektryczne).

Szybkie dokonanie rozmieszczenia kierunków produkcyjnych w rolnictwie i ogrodnictwie w kraju jest sprawą palącą. Istnieje uzasadniona obawa, że na skutek jej braku mogą być dokonane błędy w zakresie lokalizacji inwestycji bardzo dotkliwe dla gospodarki narodowej. W chwili obecnej poszczególne województwa, a nawet powiaty, sporządzają plany rozmieszczenia produkcji. Jest to właściwie niedopuszczalne, gdyż suma produkcji uzyskanej w poszczególnych województwach nie musi być równa sumie i strukturze produkcji postulowanej od planowanej dla kraju.

Dla dokonania rozmieszczenia kierunków produkcyjnych w zakresie rolnictwa i ogrodnictwa w kraju, Ministerstwo Rolnictwa powinno powołać oddzielne biuro lub zespół przy konsultacji Komisji Planowania, Komitetów Naukowych PAN i Instytutu Ekonomiki Rolnej. W najkrótszym czasie powinno zostać dokonane pierwsze przybliżenie tego planu, którego szczegółowość nie musi być duża. Z tym pierwszym planem powinny być zaraz skonfrontowane projekty wojewódzkie przestrzennego rozmieszczenia produkcji rolniczej, dla wstrzymania wykonawstwa ewentualnie mylnych decyzji w skali wojewódzkiej.

Kończąc wyrażamy pogląd, że czas już, aby przystąpić do wprowadzania obowiązku pewnych czynności porządkowych, związanych z produkcją rolniczą. Wymaga to określonych aktów prawnych.

Należałoby doprowadzić do wydania ustawy, wymagającej pod określonymi rygorami przestrzegania prawidłowej gospodarki nawozami organicznymi oraz zobowiązać władze komunalne do utylizacji ścieków i śmieci.

Należy dołożyć starań, aby został wydany akt prawny zobowiązujący użytkowników gruntów ornych do badania za pośrednictwem stacji chemiczno-rolniczych gleb na odczyn oraz na ich zasobność w składniki pokarmowe dla roślin, oraz zobowiązujący do wapnowania pól.

Wreszcie należy wzmocnić sankcje za nieprzestrzeganie ustawy o tępieniu chwastów oraz zwalczaniu chorób i szkodników.

Postulowane akty prawne miałyby na celu podniesienie produkcji rolniczej poprzez lepsze wykorzystanie posiadanych środków i zasobów oraz zmniejszenie strat.